

Börzsöny–Ipoly völgye (öko)Turisztikai Régió megalakítása a Börzsöny természeti és kultúrtörténeti értékeinek megőrzéséért, ökoturisztikai fejlesztéséért, környezetbarát közlekedéséért, településeinek fejlődéséért

Mottó: „...Szükségesnek tartjuk, hogy javaslatot tegyünk a fejlesztések területi hangsúlyaira, vagyis azokra a lehetőségekre, amelyek az egyes területek adottságai (természeti adottságok, infrastruktúra és programkínálat) folytán kiemelt figyelmet érdemelnek...”

Országos Ökoturizmus Fejlesztési Stratégia, 2008

Preambulum

Budapesttől karnyújtásnyira, a csodálatos szépségű Dunakanyartól északra, varázslatos, vadregényes hegység, a Börzsöny erdős csúcsai emelkednek. Központi része, az ún. **Magas-Börzsöny Magyarország legérintetlenebb hegyvidéke**, hazánk parányi ékszerdoboz. Sziklagyepes gerincek, zord andezittornyok, kőmezők, árnyas, mély szurdokvölgyek, csobogó patakok, tiszta források, bájos vadvirágos rétek bújnak meg a Csóványos körüli sűrű rengetegben. A 938 m magas csúcs és a Nagy-Hideg-hegy tömbje dél felől, a főváros és a Dunakanyar irányából, a Bárány-bérc–Kámor hegylánc keletről, a Hegyhát északról, a Holló-kő–Vár-bükk–Magyar-hegy vonulat nyugatról védelmezi, szemérmesen eltakarja a Magas-Börzsöny maga nemében páratlan, lenyűgöző szépségét. E megkapó tájat csak az pillanthatja meg, aki a hegység peremének egyik településéről kiindulva, fárasztó emelkedőkkel tarkított, hosszú gyalogtúrát vállalva vág neki a felejthetetlen kalandnak, a Magas-Börzsöny felfedezésének. Persze nem feledkezhetünk meg a Dél-Börzsöny Dunakanyarra néző ormairól, az Észak-Börzsöny vadban gazdag erdeiről és a Nyugat-Börzsöny panoráma-tisztásos kúpjairól, az *őskori sáncok*, a *drégelyi* és a *nógrádi várromok* hangulatáról, a hajdani *kisvasúthálózat* megmaradt, hangulatos vonalairól, a bájos települések látnivalóiról, s a lustán kanyargó *Ipolyról* sem. A Börzsöny és az Ipoly völgye 1997 óta a **Duna–Ipoly Nemzeti Park** része, s ez biztosíték kell legyen a hegység természeti, tájképi értékeinek megőrzésére, a környezetbarát, környezetkímélő ökoturizmus, a természetjárás feltételeinek javítására, az erdő- és vadgazdálkodás *természetvédelmi irányítás alá* rendelésének megvalósulására. **A hazai turizmus-palettáról hiányzik egy olyan hegyvidéki terület, ahol csak az ökoturizmus az „úr”, pedig a civilizációs, urbanizációs ártalmak elől menekülő ember számára szinte percről percre értékesebbé válnak a még megmaradt, érintetlennek mondható természeti/hegyvidéki – egészséges életmódra, aktív pihenésre csábító – területek.** Eddig alapvetően sikerült megőrizni a hegység szívének „érintetlenségét” – e területek jórészt „fokozottan védett” státuszban vannak, a Magas-Börzsöny a *Natura 2000* program területe –, így a Börzsöny jövője a *Duna–Ipoly Nemzeti Park* érdekérvényesítő képességén, a terület- és turizmusfejlesztés megfontolt, körültekintő lépésein, az önkormányzatokon, a holnaputánra is gondoló vendégfogadó vállalkozásokon, az erdőgazdaságon, a vadásztársaságokon, s nem utolsó sorban a térségbe látogatókon, és a helyi lakosságon múlik. A Börzsönyért össze lehet és kell fogni. Az összefogás sikere vagy sikertelensége, érzékenysége vagy érzékellentéte fogja meghatározni a táj képét. A természeti értékek megóvásával, az érintetlen tájkép fenntartásával, de némi turisztikai infrastrukturális fejlesztéssel, pl. a *Vác–Diósjenő–Drégelypalánk* vasútvonal felújításával, az *Ipolyságba (Šahy)* tartó hajdani vonal újjáépítésével, a természetvédelmi és turisztikai szempontokat egyaránt szerencsésen ötvöző *erdei kisvasutak működésének biztosításával*, a felhagyott szakaszok (*Szob–Nagybörzsöny*) teljes, turisztikai célú helyreállításával, a *kerékpáros turizmus* feltételeinek további javításával, a *turistaházak* korszerűsítésével, a nagy-hideg-hegyi *sípályák, lesikló utak* gondozásával és nem utolsó sorban a *turistautak/jelzések* folyamatos karbantartásával – azaz **a hegység ökoturisztikai fejlesztésével – a Börzsöny nemzetközileg is számontartott hegyvidéki „rekreációs paradicsom” lehet.** Ez nemcsak természetvédelmi, turisztikai érdek, területfejlesztési kérdés, hanem a hegységperem falvaiban élők jövőjének záloga is, hiszen a Börzsöny természeti szépségére épülő ökoturizmusra támaszkodó *falusi turizmus, a vendégfogadó szolgáltatások vállalkozásai* számukra a megmaradást jelentik.

Cartographia–Berki Zoltán: Börzsöny és az Ipoly völgye turistakalauz bevezetője alapján

Előterjesztés a Kormány számára

A 2009. évi, az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló törvény preambuluma rögzíti: „Az erdő fenntartása, gyarapítása és védelme az egész társadalom érdeke, az erdő fenntartója által biztosított közérdekű szolgáltatásai minden embert megilletnek, ezért az erdővel csak a közérdekkel összhangban szabályozott módon lehet gazdálkodni.”

Meglátásunk szerint ezek az elvek a hegyvidéki nemzeti parkok tekintetében csak úgy biztosíthatók, hogy az Aggteleki, a Bükk és a Duna–Ipoly Nemzeti Park állami tulajdonú erdőterületeinek kezelése (az érintett erdészetek tárgyi/személyi állománya), nonprofit gazdálkodásának irányítása természetvédelmi felügyelettel átkerül az érintett nemzeti park igazgatóságokhoz. Romániában a 2010-ben felálló új kormányzati struktúrában az erdők, az erdőgazdálkodás a környezetvédelmi tárcához került...

„Védett hegyvidékeink csak úgy lehetnek versenyképes, kínálatbővítő ökoturisztikai „termékek”, ha az erős természetvédelem – kezelői jogokkal, megfelelő szervezeti, működési feltétel-háttérrel, általa irányított nonprofit (erdő)gazdálkodással biztosított vonzó, fenntartható környezettel, a környezetbarát turizmus elfogadott formáira tekintettel – az ökoturisztikai marketingregiók (pl. hegyvidéki nemzeti parkok) védelem alatt álló részének teljes jogú gazdája lesz.”

Országos Ökoturizmus Fejlesztési Stratégia 10.7.4 (Pannon Egyetem Turizmus Tanszék, 2008)

A javaslat a nemzeti parkok ökoturisztikai kínálatát erősíti, hiszen a természeti/turisztikai vonzerő gazdasági okokra visszavezethető sérülése (a fenntarthatóság elvét meghaladó mértékű, nyereségérdekelt fakitermelés, tehergépkocsis rönkszállítás turistaúton) mindmáig fékezte a versenyképes hegyvidéki turisztikai desztinációk kialakítását, az önkormányzatok, turisztikai szolgáltatások bevételtermelő képességét.

A nemzeti parkok ökoturizmusáról beszélve évek óta „jótékony félhomályban” maradt az a tény, hogy e célterületek erdőkezelése nem a nemzeti parkok, hanem a kőkemény gazdasági érdekek hajszoltságában álló erdőgazdasági zrt.-k kezelésében áll, tevékenységük felülírhatja a legnemesebb ökoturisztikai elképzeléseket is. A Dr. Illés Zoltán természetvédelemért felelős államtitkár úr nyilatkozataihoz, a Kormány terveihez csatlakozó előterjesztés a természetvédelem pozícióinak erősítésén túl egyértelműen **a nemzeti parkok turizmusfejlesztését is szolgálja**, hiszen a természeti vonzerő fenntartásának bebiztosítása, az „egyszereplős” területkezelés/fejlesztés, a természetvédelem prioritása, a gazdasági indíttatású fakitermelés lehetőségének kizárása a hegyvidéki nemzeti parkok turizmusának, fejlődésének biztosítékai.

A fentiek alapján előterjesztés a Kormány számára nemzeti parkjaink értékeinek védelme, turizmusa, települései, szolgáltatásai érdekében:

1. **A nemzeti parkok teljes, a tájvédelmi körzetek meghatározott (pl. fokozottan védett) területein a nyereségérdekelt erdőgazdálkodás nonprofittá alakítása**, az üzemtervek végrehajtásának felfüggesztése, a természetvédelem zónáira tekintettel történő újraserkesztése. (Intézkedési feladat: „A nemzeti parkokban a fenntarthatóság és a védelem érdekeit figyelembe vevő erdőgazdálkodás kialakítása.”) (Országos Ökoturizmus Fejlesztési Stratégia 10.7.4)
2. **A védett állami hegyvidéki erdőterületeket a VM természetvédelemért felelős államtitkársága felügyelje**, a gazdálkodás, a védett terület komplex irányítása kerüljön át a nemzeti parkok igazgatóságaihoz. Ez lenne a valódi állami erdőgazdálkodás.
3. A nemzeti parkokban **a nonprofit** erdőgazdálkodást a természetvédelem, **a fenntarthatóság elve, érdeke**, ésszerű igénye és ne a merkantilista szemlélet szabályozza.
4. A vadgazdálkodást a védett erdőterület vadeltartó-képességének ismeretében – különleges rendeltetésű vadászterületté nyilvánítva – a nemzeti parkok igazgatóságai szabályozzák.
5. Az **értékesített fa hasznát**, az egyéb (pl. turisztikai) bevételeket, a szolgáltatói (magán)szféra befizetett adójának kikalkulált %-át átlátható módon vissza kell forgatni a fenntartható természetvédelem és az ökoturizmus helyi (kistérségi) forrásaihoz, önfelkészítő fejlődést garantálva.
6. **Az ökoturizmus marketingjét (turistakalauzok, -térképek, honlapok, képeslapok, prospektusok), érdekvédelmét**, háttér infrastruktúrájának kiépítését, fenntartását, típusainak szabályozását a nemzeti parkoknál **fel kell fejleszteni**.

7. A költségviselés/hasznosulás elvén (!) külön költségvetési soron kell biztosítani a **hegyvidéki turisztikai berendezések** (pihenők, források, kilátók, emlékhelyek, információs táblák, turistaújelzések stb.) fenntartását, ill. a **turisztikai közösségi közlekedési szolgáltatások** (erdei kisvasutak, a részben turisztikai célú MÁV, Volán vonalak) **megrendelését, használhatóságát**. Az Országos Ökoturizmus Fejlesztési Stratégia (10.1.2: Aktív, természetjáró infrastruktúra fejlesztése) is szükségesnek tartja „a jelzett turistautak, jelzések jogi védelmének megoldását” ill. az „országos támogatás és megoldás/rendszer” létrehozását „a túraútvonalak karbantartására”, valamint rögzíti: „Az ökoturizmus egyik feltétele a természetbarát közlekedési módok preferálása és elősegítése... Egyes utazási módok – pl. kisvasutak – az ökoturisztikai termék részei az élmény és a közlekedés jellege miatt.” (10.4.1: Környezetbarát- és tömegközlekedési módok használatának elősegítése)
8. A **turistautak/tanösvények járhatóságára** (pl. kerítések, benőtt ösvények, rönkszállító nehézgépjárművek útbombolása) **kiemelt figyelmet kell fordítani, a turistautakon történő gazdálkodási/szállítási célú gépjármű-közlekedést is meg kell tiltani**, ill. ha az a termelési helyszín miatt elkerülhetetlen, az Erdőtörvény 93.§ (3) bekezdése szerint a turistautat az igénybevételt követően haladéktalanul helyre kell állítani.

Összefoglalva: Az ökoturisztikai marketingrégiókban ható erőket úgy kell hasznosítani, egy irányba állítani, hogy a **nemzeti parkok** rangjukhoz méltóan, nemzeti értéként, nonprofit, komplex terület- és erdőgazdálkodással, a természetvédelem céljainak teljesítésével **olyan ökoturisztikai terméké váljanak, mely valódi kínálatbővítést jelent a magyar turizmus számára.**

A fenti új nemzeti parki, az ökoturizmusnak „megágyazó” területkezelést legelőször **modellterületként a Magas-Börzsönyben, a Duna–Ipoly Nemzeti Park** tájegységében, a Királyrét–Diósjenő–Kemence–Nagybörzsöny–Márianosztra–Kóspallag–Királyrét által határolt körben javasoljuk megvalósítani. (Az Országos Ökoturizmus Fejlesztési Stratégia intézkedési feladatként írja elő: „hegyvidéki védett területeken olyan ökoturisztikai mintaterült létrehozását, ahol a fentebb említett markáns környezetromboló tevékenységek teljesen kizárásra kerülnek.” – 10.7.4: Az erdőgazdaságok és a természetvédelem tevékenységének összehangolása az ökoturizmus érdekében) A terület viszonylagos érintetlenségének köszönhető természeti értékei, téli-nyári turisztikai lehetőségei (természetjárás, kerékpározás, télisportok Nagy-Hideg-hegyen), a térség szélét érintő kisvasútvonalak környezetbarát közlekedési eszközei (a Szob–Nagybörzsöny kisvasútvonal teljes, turisztikai célú helyreállításának befejezésével), a perem településeinek turisztikai fogadókészségei (Diósjenő, Kemence), látnivalói (Nagybörzsöny, Nógrád, Drégelypalánk), s nem utolsósorban az érintetlennek mondható hegység Budapesthez és a Dunakanyarhoz való közelsége, jó megközelítési lehetőségei optimális feltételeket kínálnak egy hegyvidéki „ökoturisztikai paradicsom” kialakításához.

A Börzsöny – Ipoly völgye (öko)Turisztikai Régió alapítói a 2008-ban készült Országos Ökoturizmus Fejlesztési Stratégiára támaszkodva a fentiekén túl az alábbi konkrét célokat tűzik maguk elé:

- Börzsöny hegyvidéki ökoturisztikai mintarégió megalakítása.
- Az erdőgazdálkodás természetvédelmi/ökoturisztikai prioritású átalakítása.
- Öko- és aktív turisztikai cselekvési program kidolgozása, közös Börzsöny-marketing, -kínálat, -programok, -lehetőségek.
- Kultúrtörténeti emlékhelyek turisztikai hasznosítása (Nógrádi vár, Drégelyvár), a Börzsöny késő bronzkori földvárainak bemutatása.
- A kisvasútvonalak felújítása, fejlesztése (Kemence: Fekete-völgy–Hamuház, Királyrét), a Szob–Nagybörzsöny kisvasút teljes, turisztikai célú helyreállítása projekt befejezése, a működtetés feltételeinek biztosítása.
- Gumikerekű „kisvasút” forgalom beindítása Diósjenő–Kemence, Királyrét–Nagyirtás ill. Bernecebaráti és Drégelyvár között.
- A kerékpáros turizmus feltételeinek fellendítése.
- Az Ipoly-hidak helyreállítása (Ipolydamásd, Vámosmikola, Drégelypalánk).
- A vízi turizmus feltételeinek javítása az Ipolyon.
- A télisport feltételek (Nagy-Hideg-hegy) fejlesztése, lesikló utak kialakítása (a régi útvonalak helyreállítása) Királyrét, Kisinóci th., Diósjenő, Fekete-völgy–Kemence felé..
- Turistautak/jelzések; tájékoztató táblák; erdei létesítmények (kilátók, pihenők, források, emlékhelyek stb.) fenntartása.
- A Vác–Diósjenő–Drégelypalánk vasútvonal felújítása, nyáron lehúzható ablakos kocsik beállítása, a Drégelypalánk–Ipolyság (Šahy) vasútvonal (6,3 km) újjáépítése.
- A Diósjenő–Királyháza–Kemence ill. a Törökmező–Köves-mező műúton (a Kisinóci th.–Nagyirtás műúthoz hasonlóan) a turisztikai célú személygépkocsi forgalom segítése (parkolók, tájékoztató táblák), Királyháza „ökoturisztikai központtá” fejlesztése.
- A helyi gazdálkodás, helyi termék értékesítés/feldolgozás fellendítése.
- A falusi turizmus/vendéglátás összefogása, színvonalának fejlesztése.
- Falukép- és műemlékvédelem (pl. Nagybörzsöny, Kemence, Márianosztra).
- Az elmúlt években megszüntetett szobi, zebegényi és verőcei hajóállomások ill. a Szentendrei Duna-ág menettrend szerinti hajóforgalmának visszaállítása.

**A Börzsöny–Ipoly völgye (öko)Turisztikai Régióhoz
alapítóként csatlakozó önkormányzatok, szervezetek, magánszemélyek:**

- Berki Zoltán, kezdeményező, Nagybörzsöny–Szob Erdei Kisvasútért Közalapítvány, a Börzsöny turistakalauz szerkesztője
- Berkenye Önkormányzata
- Bernecebaráti Önkormányzata
- Borsosberény Önkormányzata
- Börzsöny Akciócsoport, Vác
- Börzsöny Természetbarát és Hegymászó Egyesület, Budapest
- Diófáskert Vendégház, Szokolya
- Diósjenő Önkormányzata
- Drégelypalánk Önkormányzata
- Hont Önkormányzata
- Ipolymente-Börzsöny Naturpark Egyesület
- Ipolytölgyes Önkormányzata
- Kemence Önkormányzata
- Kóspallag Önkormányzata
- Lukács Tímea, www.borzsony.hu
- Magosfa Környezeti Nevelési és Ökoturisztikai Alapítvány, Vác
- Magyarországi Kárpát Egyesület
- Műanyag SC Természetjáró Szakosztály, Budapest
- Nagybörzsöny Önkormányzata
- Nagy-Hideg-hegyi turistaház (Si-Ker 2000 Kft.)
- Nagymaros Önkormányzata
- Nagyoroszi Önkormányzata
- Nógrád Önkormányzata
- Perócsény Önkormányzata
- Sugárkankalín Egyesület, Drégelypalánk
- Szalamandra Üdülőházak, Kemence
- Szendehely Önkormányzata
- Szent Orbán Erdei Wellness Hotel, Nagyirtás
- Szob Önkormányzata
- Szokolya Önkormányzata
- Verőce Önkormányzata
- Tegyük Együtt Nagybörzsönyért Egyesület
- Tolmács Önkormányzata
- Zebegény Önkormányzata